

УДК 316

DOI: 10.33813/2224-1213.21.2019.9

Громоздова Лариса Василівна,

кандидат економічних наук, доцент кафедри регіоналістики і туризму
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
gromozdovag@gmail.com

Мартинюк Олександр Іванович,

аспірант ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
martynyuk.alexander@gmail.com

Студеннікова Інна Володимирівна,

аспірант ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
studennikova@ukr.net

Громоздов Володимир Володимирович,

аспірант ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
gromozdovag@gmail.com

Маляревський Віктор Миколайович,

аспірант ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
mvm999@ukr.net

РЕГУЛЯТОРНІ АСПЕКТИ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Метою статті є дослідження стану експортного потенціалу в аграрному секторі економіки України та формування регуляторних засад щодо підвищення його ефективності в контексті рішення локальних і глобальних аспектів продовольчої безпеки. **Об'єктом дослідження** є експортний потенціал в аграрному секторі економіки України. **Предмет дослідження** – сукупність теоретико-методологічних, науково-організаційних і практичних регуляторних засад, що забезпечують підвищення ефективності використання експортного потенціалу України. **Методологічними основами дослідження** є діалектичні методи наукового пізнання, системний підхід, фундаментальні положення загальної економічної теорії. Для вирішення поставлених завдань були задіяні аналітичні, синтетичні та дедуктивні методи. **Наукова новизна** статті полягає у тому, що вперше наведені дані з аналізу частки експорту продовольчих товарів у загальному обсязі їх виробництва в агропромисловому комплексі (АПК) та динаміки імпорт-експорт продовольчих товарів України за 2014-2017 роки. **Висновки та пропозиції.** Розглянуте питання щодо засад регулювання експортного потенціалу в аграрному секторі національного господарства України. Обґрунтовано роль та необхідність розвитку експортоорієнтованої діяльності аграрного продовольчого сектору національної економіки України та диверсифікація його продукції на світові ринки, на користь вирішення проблеми глобальної продовольчої безпеки для населення усєї земної кулі, відповідно до розрахункових прогнозів Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) до 2050 року.

Ключові слова: макроекономіка, експорт, потенціал, регулювання, переваги, експортоорієнтованість, екодиверсифікація, продбезпека.

Громоздова Лариса Васильевна,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри регіоналістики
і туризму ГВНУ «Киевский национальный экономический университет
имени Вадима Гетьмана»*

Мартинюк Александр Иванович,

*аспірант ГВНУ «Киевский национальный экономический университет
имени Вадима Гетьмана»*

Студенникова Инна Владимировна,

*аспірант ГВНУ «Киевский национальный экономический университет
имени Вадима Гетьмана»*

Громоздов Владимир Владимирович,

*аспірант ГВНУ «Киевский национальный экономический университет
имени Вадима Гетьмана»*

Маляревский Виктор Николаевич,

*аспірант ГВНУ «Киевский национальный экономический университет
имени Вадима Гетьмана»*

Регуляторные аспекты экспортного потенциала в аграрном секторе национального хозяйства

Целью статьи является исследование состояния экспортного потенциала в аграрном секторе экономики Украины и формирование регуляторных основ по повышению его эффективности в контексте решения локальных и глобальных

аспектов продовольственной безопасности. **Объектом исследования** является экспортный потенциал в аграрном секторе экономики Украины. **Предмет исследования** – совокупность теоретико-методологических, научно-организационных и практических регуляторных основ, обеспечивающих повышение эффективности использования экспортного потенциала Украины. **Методологическими основами исследования** являются диалектический метод научного познания, системный подход, фундаментальные положения общей экономической теории. Для решения поставленных задач были задействованы аналитические, синтетические и дедуктивные методы. **Научная новизна** статьи заключается в том, что впервые приведены данные анализа доли экспорта продовольственных товаров в общем объеме их производства в агропромышленном комплексе (АПК) и динамики импорт-экспорт продовольственных товаров Украины за 2014-2017 годы. **Выводы и предложения.** В статье рассмотрен вопрос о принципах регулирования экспортного потенциала в аграрном секторе национального хозяйства Украины, а также описано современное состояние экспортно-ориентированного производства в аграрном секторе национальной экономики. Обоснована роль и необходимость развития экспортно-ориентированной деятельности аграрного продовольственного сектора национальной экономики Украины и диверсификация его продукции на мировые рынки, в пользу решения проблемы глобальной продовольственной безопасности для населения всего земного шара, в соответствии с расчетами прогнозов Продовольственной и сельскохозяйственной организации ООН (ФАО) до 2050 года.

Ключевые слова: макроэкономика, экспорт, потенциал, регулирование, перегрузки, экспортноориентированность, экодиверсификация, продзащитченность.

Hromozdova Larysa,

PhD, Associate Professor of the Department of Regions and Tourism of the State Higher Education Institute of Kyiv Vadim Hetman National Economic University

Martynyuk Olexander,

Postgraduate Student of the State Higher Education Institute of Kyiv Vadim Hetman National Economic University

Studennikova Inna,

Postgraduate Student of the State Higher Education Institute of Kyiv Vadim Hetman National Economic University

Hromozdov Volodymyr,

Postgraduate Student of the State Higher Education Institute of Kyiv Vadim Hetman National Economic University

Maliarevsky Victor,

Postgraduate Student of the State Higher Education Institute of Kyiv Vadim Hetman National Economic University

Regulatory aspects of export potential in the agricultural sector of national economy

The purpose of the article is to study the state of export potential in the agrarian sector of the Ukrainian economy and to formulate regulatory frameworks to increase its effectiveness in the content of addressing local and global aspects of food security. **The subject of the study** is a set of theoretical, methodological, scientific-organizational and practical regulatory bases that ensure the increase of efficiency of utilization of Ukraine's export potential. **The methodological bases of the study** are the dialectical methods of scientific knowledge, the systematic approach, the fundamental provisions of general economic theory. Analytical, synthetic and deductive methods are used to solve these problems. **The scientific novelty.** For the first time data from the analysis of the share of export of food-stuffs in the total volume of their production in agro-industrial complex (AIC) and

dynamics of import-export of foodstuffs of Ukraine for 2014-2017 are given. **Conclusions.** The article discusses the principles of regulation of export potential in the agricultural sector of the Ukrainian national economy and outlines the current state of export-oriented production in the agricultural sector of the national economy. The article describes the role and necessity of development of export-oriented activity of the agrarian food sector of the national economy in Ukraine and diversification of its production to the world markets, in favor of solving the problem of global food security for the population of the whole globe, in accordance with the estimated forecasts of the UN Food and Agriculture Organization for 2050 (FAO). The study concluded the formation and development of national competitive advantages takes place at three levels (companies, industries, countries) by maximizing process efficiency and continuous productivity gains. The criterion base for the performance of export-oriented activities is the introduction of a system of market and state methods of export promotion and the efficiency of the institutional environment, which ensures the achievement of sustainable socio-economic development of the country and food security for the globe as a whole.

Keywords: *macroeconomics, export, potential, regulation, congestion, export orientation, eco-diversification, food security.*

Актуальність теми дослідження. Для України та інших країн, що розвиваються, експорт є основним чинником економічного зростання та інтеграції у світове господарство, формою економічного самовизначення та основою входження на рівноправних позиціях до світової економічної системи.

Розвиток експорту в аграрному секторі традиційно розглядається у контексті концепцій порівняльних переваг та цілеспрямованої державної політики. Але, враховуючи трансформаційний характер зовнішнього і внутрішнього середовищ, постає необхідність встановлення сучасних факторів та детермінант експортоорієнтованої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато науковців приділяли значну увагу дослідженням формування передумов та механізмам реалізації експортного потенціалу. Серед них: Лука О.Ф., Голікова К.П., Латинін М.А., Кваша С.М. та інші. Науковці визначають експортний потенціал аграрного сектора як реальну або латентну здатність економічного суб'єкта виробляти конкурентоспроможні агропродовольчі товари та послуги та реалізувати ці результати виробництва на потенційних зовнішніх ринках, без шкоди для вітчизняного ринку [7]. Аналіз літературних джерел дозволяє зробити висновок, що головним критерієм оцінки експортного потенціалу є конкурентоспроможність. У визначеннях категорії конкурентоспроможності та конкурентних переваг у науковій літературі домінує її здатність мати попит на вітчизняних та іноземних ринках. У класичному визначенні конкурентоспроможності як економічної категорії, що було наведене у доповіді президентської комісії США «Світова конкуренція: нова реальність», визначається, що національна конкурентоспроможність – це рівень того, наскільки нація в умовах вільної та чесної конкуренції спроможна випускати товари і послуги, які відповідають вимогам міжнародних ринків, одночасно зберігаючи на колишньому рівні або збільшуючи реальні доходи своїх громадян.

Метою статті є дослідження стану експортного потенціалу в аграрному секторі економіки України та формування регуляторних засад щодо підвищення його ефективності в контенті рішення локальних і глобальних аспектів продовольчої безпеки.

Виклад основного матеріалу. На даний час експорт на національному рівні набуває ознак потенціалу, тобто можливостей, наявних сил, запасів і засобів, що можуть бути використані. На формування та регулювання експортного потенціалу та розвиток експортоорієнтованої діяльності впливають об'єктивні економічні закони і, в першу чергу, закон конкурентних переваг.

Зовнішніми конкурентними перевагами вважають:

- інформаційні – діючі на підприємстві системи збору та обробки даних, ступінь поінформованості підприємства про стан і тенденції розвитку ринку, дію сил та умов навколишнього бізнес-середовища, поведінку споживачів, конкурентів та інших господарюючих суб'єктів;

- конструктивні – технічні характеристики продукції, її дизайн, упаковка;

- якісні – рівень якості продукції за оцінками споживачів;

- поведінкові – ступінь поширення філософії маркетингу серед працівників підприємства, націленість його діяльності на задоволення потреб споживачів конкретних цільових ринків;

- кон'юнктурні – ринкові умови діяльності, конкурентне середовище (кількість і поведінка конкурентів, гострота конкуренції);

- сервісні – рівень та якість послуг, що надаються підприємством;

- іміджеві – загальні уявлення споживачів про підприємство та його товари, популярність;

- цінові – рівень та можлива динаміка цін, їхня соціальна спрямованість;

- збутові – портфель замовлень, прийоми та методи розподілу.

Серед внутрішніх виділяють:

- виробничі – продуктивність праці, економність витрат, раціональність експлуатації основних фондів, забезпеченість матеріально-технічними ресурсами, бездефектність;

- технологічні – сучасність, прогресивність, гнучкість технологічних процесів, використання досягнень науково-технічного прогресу; кваліфікаційна професійність, майстерність, активність, творчість персоналу, схильність до нововведень;

- організаційні – сучасність, прогресивність, гнучкість, структурованість наявної організаційної структури;

- управлінські – ефективність і результативність діючої системи менеджменту, ефективність управління обіговими засобами, якістю, виробничими, закупівельними та збутовими процесами, дієвість системи мотивування персоналу;

- інноваційні – системи і методи розроблення та впровадження нових технологій, послуг, наявність і впровадження «ноухау»;

- наслідкові – ринкова культура підприємства, традиції, історія розвитку;

- економічні – наявність джерел фінансування, платоспроможність, прибутковість, ліквідність, рентабельність;

– географічні – розміщення, близькість до джерел матеріальних та людських ресурсів, ринків збуту, транспортних шляхів та каналів розподілу [1].

Передумовами розвитку експортоорієнтованої діяльності в сучасному динамічному середовищі України можуть виявитися будь-які якісні чи кількісні параметри, але головною умовою утримування конкурентних позицій повинна бути їх чутливість та спроможність до трансформацій відповідно до вимог ринку. Крім того, особливий вплив на суб'єкти експортоорієнтованої діяльності здійснюватимуть кон'юнктура та інституціональні чинники глобального середовища.

Традиційним показником залежності виробництва національної економіки від збуту власних товарів на інших ринках є експортна квота. Значимість експорту для національної економіки та окремих галузей виражається співвідношенням величини сукупного експорту до валового внутрішнього продукту за рік. Для аграрного сектора даний показник розраховується за формулою:

$$E_{xq} = \frac{E_x}{GP} \quad (1.1)$$

де E_x – експорт продовольчих товарів та сировини;

GP – виробництво продовольчих товарів та сировини.

Таблиця 1

Частка експорту продовольчих товарів у загальному обсязі їх виробництва в АПК України

Рік	2014	2015	2016	2017
Виробництво продовольчих товарів та сировини млрд дол. США	31,21	24,91	26,44	25,6
Експорт продовольчих товарів, млрд дол. США	16,7	14,6	15,3	17,8
Експортна частка E_{xq}	0.53	0.58	0.58	0.69

Джерело. Сформовано авторами за даними Держстату України [3].

Для державного регулювання продовольчого експорту введено показник експортної квоти, що демонструє, якою мірою окремі галузі промисловості є орієнтованими на зовнішні ринки. Збільшення експортної квоти може свідчити про інтенсифікацію міжнародних зв'язків та підвищення конкурентоспроможності продукції. Аналіз статистичних даних показує, що в період з 2014 р. по 2017 р. в Україні спостерігається стала тенденція приросту обсягів виробництва та експорту агропродовольчих товарів.

Конкурентоспроможність у міжнародній торгівлі визначається взаємозв'язком чотирьох основних детермінант:

1. Факторні умови, до яких відносять і природні, і динамічні.

Необхідно зазначити, що наявність достатньо потужного експортного потенціалу вітчизняної агросфери не забезпечує автоматично його повномасштабної реалізації, яка визначається доступністю зо-

вншніх ринків збуту виробленої агропродовольчої продукції, тобто тенденціями в обсягах виробництва і попиту на таку продукцію в країнах-імпортерах, їх митно-тарифною політикою та відповідністю якості вітчизняних товарів рівню вимог імпортерів, а також стійкістю позицій [9]. Крім того, для аграріїв також актуальною постає проблема обмеженості факторів, з однієї сторони, та необхідності постійного нарощування продуктивності, з іншої. Така проблема може бути вирішена за рахунок безперервного здійснення інноваційної діяльності на всіх економічних рівнях.

2. Попит – як каталізатор розвитку бізнесу.

Вважається, що економіка країни є найбільш конкурентоспроможною в тих галузях, в яких попит дає виробникам чітке уявлення про потреби споживачів, що стимулює інновації і створення конкурентних переваг.

3. Стан та рівень розвитку обслуговуючих галузей.

Конкурентоспроможні в міжнародних масштабах обслуговуючі галузі створюють переваги для наступних галузей. Для аграрного сектора супутніми є галузі, що забезпечують його засобами виробництва, здійснюють переробку і зберігання сільськогосподарської продукції та обслуговування самого виробництва. На нашу думку, обтяжуючою обставиною є те, що нині супутні вітчизняні галузі ще більш нерозвинені, ніж сам аграрний сектор.

4. Стратегія фірми та безпосередньо пов'язана з нею гнучка організаційна структура як необхідна умова успішного включення в міжнародну торгівлю.

Сучасна глобальна економічна система відрізняється динамічністю та загостреною конкуренцією, що вимагає від учасників ринку постійної роботи над підвищенням продуктивності, ефективності управління, підвищення якості продукції і обслуговування. Значна кількість дослідників приділяє увагу методології оцінки експортного потенціалу. Однак, якщо рівень та напрям експортної орієнтації можна відобразити конкретними економічними показниками, то категорія експортного потенціалу дуже важко піддається кількісній оцінці. Крім того, наразі вже не існує прямої залежності між експортним потенціалом та позиціями країни на світовому ринку.

Коефіцієнт чистого експортного потенціалу агропромислового комплексу розраховується за формулою:

$$K_{\text{екс}} = \frac{E-I}{ЗТО} \rightarrow \max \quad (1.2)$$

$K_{\text{екс}}$ – коефіцієнт чистого експортного потенціалу;

E – експорт продукції агропромислового комплексу України;

I – імпорт продукції агропромислового комплексу України;

$ЗТО$ – зовнішньоторговельний оборот України продукцією агропромислового комплексу.

Аналітичні дані динаміки імпорту-експорту продовольчих товарів України у 2014-2017 роках наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка імпорту-експорту продовольчих товарів України

Рік	2014	2015	2016	2017
Експорт продовольчих товарів, млрд дол. США	16.7	14.6	15.3	17.8
Імпорт продовольчих товарів, млрд дол. США	6.1	3.5	3.9	4.3
ЗТО продовольчих товарів, млрд дол. США	22.8	18.1	19.2	22.1
Коефіцієнт чистого експортного потенціалу, Кекс	0.46	0.61	0.59	0.61

Джерело. Складено авторами за даними Держстату [3].

Коефіцієнт чистого експортного потенціалу показує, наскільки окремі галузі промисловості є орієнтованими на зовнішні ринки. Сальдо торгівлі позитивне і коефіцієнт чистого експортного потенціалу зростає, а у порівнянні з 2014 роком зріс майже у 1,5 рази. У товарній структурі експорту України 2017 р. в кількісному та грошовому вимірах переважають сировинні товари: кукурудза – 2,89 млрд USD (6,9 %), пшениця – 2,76 млрд USD (6,4 %), соя – 1,06 млрд USD (2,5 %), ріпак – 0,88 млрд USD (2 %).

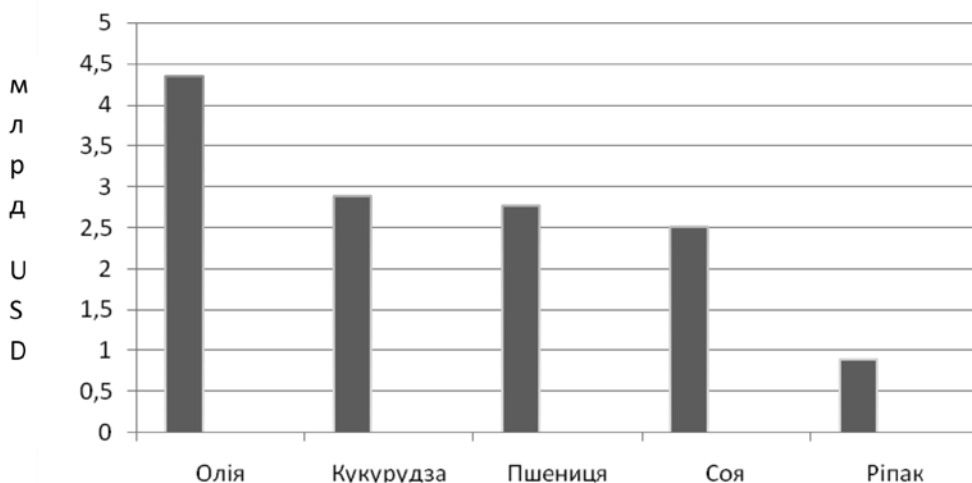

Рис. 1. ТОП-5 товарів у експорті продовольчої продукції України 2017 р.

Джерело. Складено авторами за даними Держстату України [3].

Для визначення експортного потенціалу за методикою, наведеною О. Кириченко [4], кількісну оцінку експортного потенціалу можна отримати для тих галузей, які базуються на кількісно обмежених ресурсах, до яких відноситься і аграрний сектор економіки. Експортний потенціал визначається загальною площею ріллі та ефективністю її використання. Формалізована економіко-математична модель має вигляд:

$$EПt = P_{Po} \times IПt \times E_o \times I E_t \times \frac{1+R}{d} \times S \times K_o \times I K_t \quad (1.3)$$

де $EПt$ – експортний потенціал аграрного сектору за t період;
 P_{Po} – площа ріллі в базовому періоді;
 $IПt$ – індекс зміни площі ріллі;
 E_o – ефективність використання ріллі в базовому періоді;
 $I E_t$ – індекс ефективності використання ріллі;
 R – рівень рентабельності продукції, частка одиниці;
 S – курс національної валюти;
 K_o – коефіцієнт експортної орієнтації аграрного сектору в базовому періоді; $I K_t$ – індекс зміни експортної орієнтації аграрного сектору.

Всі індексні показники задаються у нормативній формі, решта – розраховуються на основі статистичних даних.

Дані виробництва та експорту пшениці і кукурудзи наведені в таблиці 3.

Таблиця 3

Економічні показники виробництва та експорту пшениці і кукурудзи

ПШЕНИЦЯ		
Рік	2014	2017
Збиральні площі, тис. га	6011	6080
Виробництво, тис. т	24114	26110
Експорт, тис. т	10884	17800
Насіння, тис. т	1382	1630
Втрати, тис. т	900	530
КУКУРУДЗА		
Рік	2014	2017
Збиральні площі, тис. га	4465	4691
Виробництво, тис. т	28497	24110
Експорт, тис. т	19684	18000
Насіння, тис. т	180	176
Втрати, тис. т	540	500

Джерело. Сформовано авторами за даними Держстату України [3].

Як показують розрахунки науковців-аграріїв, Україна має досить великий потенціал у експорті пшениці та кукурудзи, і це доводять статистичні дані ФАО за 2017 рік, в яких Україна посідає відповідно 3 та 5 місце у світовому експорті кукурудзи і пшениці, але, як було зазначено вище, високий показник потенціалу не забезпечує автоматично повного його використання. Це залежить від факторних умов, до яких відносять і природні, і динамічні, попиту, стану та рівня розвитку обслуговуючих галузей та бізнес-стратегії підприємств, тобто від наявності кількісних та якісних показників.

Можливість оцінити рівень спеціалізації країни на експорті визначеної групи товарів та виявити відносні переваги при цьому експорті дають низку індексів вимірювання порівняльних переваг. Можна зазначити, що найбільше поширення оцінки порівняльних переваг та галузевої спеціалізації у зовнішній торгівлі отримав індекс Баласса (Revealed Comparative Advantage):

$$RCA_i = \frac{X_{ij} / X_{rj}}{X_{iw} / X_{rw}}, \quad (1.4)$$

де X_{ij} – обсяг експорту товару (або товарної групи) країни j ;

X_{rj} – загальний обсяг експорту країни j ;

X_{iw} – обсяги експорту товару (або товарної групи) усіма країнами світу;

X_{rw} – загальний обсяг світового експорту.

Як свідчать дані наукових матеріалів, індекс Баласса показує, в якій мірі країна спеціалізується на експорті товару порівняно із загальносвітовою практикою. У разі, якщо значення індексу є більшим за 1, тоді порівняльна перевага вважається виявленою, і аграрний сектор може вважатися відносно спеціалізованим у сфері експорту аграрних товарів. Загалом досліджуваний індекс має чотири оціночні діапазони (табл. 4).

Таблиця 4

Значення порівняльної переваги країни у експорті продукції галузі відповідно до індексу Баласса

RCA (діапазон значення індексу Баласса)	Порівняльна перевага в експорті продукції галузі
0 – 1	Відсутня
1 – 2	Слабка
2 – 4	Істотна
> 4	Велика

Джерело. Лука О.Ф. [5].

Цей індекс дозволяє оцінити конкурентні переваги товару (товарної групи) країни на зовнішніх ринках. Як вказують вчені, цей індекс може використовуватись як на глобальному рівні, так і на рівні окремих груп країн, між кількома країнами. Оскільки в методологічному обґрунтуванні розрахунку відсутні обмеження, на нашу думку, замість товарів (товарних груп) можна оцінювати галузь або сектор. Тобто, досліджуваний індекс може вважатися багатооб'єктним, і дозволяє оцінювати конкурентоспроможність товару (товарної групи) та галузі на міжнародних ринках.

Ефективність розвитку зовнішньоторговельної діяльності та інтеграція країни у глобальні господарські зв'язки залежать від рівня

розвитку та цілеспрямованого використання потенціалу експортоорієнтованих галузей. Для аграрного сектора ефективність експорту буде визначатися диверсифікацією його товарної структури, а також обсягами експортоорієнтованої продукції з високою доданою вартістю.

Відносну величину виручки на душу населення від кожного експортованого відсотка ВВП у порівнянні із середньосвітовою величиною показує коефіцієнт ефективності експорту. Зокрема, коефіцієнт ефективності експорту економічно розвинутих країн складає в середньому від 400 до 600 відсотків від середньосвітового [6]. Даний коефіцієнт доцільно імплементувати в методологічний інструментарій оцінки ефективності експорту товарів окремої галузі та застосовувати для розрахунку ефективності експорту товарів окремої галузі, в тому числі і аграрного сектора.

Низький рівень ефективності експорту агропродовольчої продукції в Україні обумовлений низьким рівнем розвитку та цілеспрямованого використання потенціалу експортоорієнтованих галузей, тобто для аграрного сектора ефективність експорту буде визначатися диверсифікацією його товарної структури, а також обсягами експортоорієнтованої продукції з високою доданою вартістю. Диверсифікація експорту створює умови для господарського маневру, розширює можливості подолання негативного впливу на економіку несприятливої господарської кон'юнктури [2].

Стан та рівень розвитку експортоорієнтованої діяльності для більш повного використання експортного потенціалу необхідно оцінювати за допомогою кількісних та якісних показників.

До якісних можна віднести:

- структуру експорту;
- рівень науково-технічного розвитку;
- склад трудових ресурсів;
- обсяг інвестицій у галузь тощо.

Кількісними показниками розвитку можуть слугувати:

- частка експорту товарів галузі у загальному обсязі експорту за певний період;
- вартість експорту на душу населення;
- відношення частки експорту певного виду продукції до частки світового експорту цієї продукції, що дозволяє визначити рівень спеціалізації країни та інші.

Економічні індикатори не є сталими показниками, вони будуть змінюватися внаслідок зрушень у виробничому та соціально-економічному середовищі.

Основними глобальними макроекономічними чинниками, що актуалізують експортоорієнтовану діяльність аграрного сектора, є зростання чисельності населення та загальний економічний розвиток, який призводить до підвищення купівельної спроможності як окремої людини, так і цілих верств у соціумі. Відповідно, відбувається постійне зростання обсягів виробництва та торгівлі сільськогосподарської продукції. За прогнозами ФАО, у період 2000 – 2050 рр. населення земної кулі збільшиться майже на 3 млрд і становитиме більше 9 млрд чол., основна частка з яких проживатиме в країнах, які наразі відносяться до найменш розвинутих (табл. 5).

Таблиця 5

Потреба в зростанні обсягів виробництва аграрного сектора

	Рік		
	2016/2017, млн тонн	2050, млн тонн	2005/2007 до 2050, %
Світ (146 країн)			
Зернові	2012	3009	149
М'ясо	249	461	185
Всього виробництво	X	X	170
Країни, що розвиваються (93)			
Зернові	1113	1797	161
М'ясо	141	328	232
Всього виробництво	X	X	297
Розвинуті країни (53)			
Зернові	900	1212	135
М'ясо	108	133	123
Всього виробництво	X	X	123

Джерело. За даними ФАО [8].

Експортноорієнтована діяльність – це процес, який передбачає використання реального експортного потенціалу підприємства, галузі та країни для виробництва і реалізації конкурентоспроможної продукції на зовнішніх ринках. Фактори, що визначають конкурентоспроможність країни та галузі на іноземних ринках, одночасно визначають і специфіку формування експортного потенціалу та залежать від ринкових, інституціональних та ресурсних умов на національному та наднаціональному рівнях.

Висновки. Формування та розвиток національних конкурентних переваг відбувається на трьох рівнях (компанії, галузі, країни) шляхом досягнення максимальної ефективності процесів та постійного підвищення продуктивності. Критеріальною базою результативності експортноорієнтованої діяльності виступає впровадження системи ринкових і державних методів стимулювання експорту та ефективність інституційного середовища, що забезпечує досягнення стійкого соціально-економічного розвитку країни та продовольчу безпеку для країн земної кулі в цілому.

На даний час в Україні дуже бурхливо обговорюється відкриття ринку землі. Регуляторні аспекти запровадження ринку землі потрібно фокусувати на сталому розвитку аграрного сектору національного господарства, що передбачає інтеграцію еколого-економічних і соціальних напрямків розвитку аграрного сектору, підвищення його експортного потенціалу.

Список використаних джерел

1. **Войчак А. В.** Конкурентні переваги підприємства: сутність і класифікація // Маркетинг в Україні. 2005. № 2. С. 50–53.

2. **Гусаков В. Г.** Продовольственная безопасность: термины и понятия. Минск: Белорус. наука, 2008. 356 с.

3. **Державна служба статистики:** сайт. URL: – <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.11.2019).

4. **Кириченко О. М.** Державне регулювання експортного потенціалу харчової промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.01. К., 2002. С. 9–10.

5. **Лука О.Ф.** Порівняльні переваги АПК України у зовнішньоекономічній діяльності та перспективи їх реалізації // *Економіка АПК*. 2013. №8. С. 81-86.

6. **Пилипенко И. В.** Конкурентоспособность стран и регионов в мировом хозяйстве: теория, опыт малых стран Западной и Северной Европы. Смоленск: Ойкумена, 2005. 223 с.

7. **Рогачов В. В.** Экспортный потенциал России: состояние, ориентиры и условия развития // *Внешнеэкономический бюллетень*. 2004. № 5. С. 45-49.

8. **ФАО Україна:** сайт. URL – <http://www.fao.org> (дата звернення: 01.11.2019).

9. **Шубравська О. В.** Зовнішньоекономічний фактор стійкого розвитку національної агросфери // *Економіка і прогнозування*. 2006. № 2. С. 36–45.

References

1. **Voychak, A. V.** “Konkurentni perevahy pidpnyemstva: sutnist i klasyfikatsiya [Competitive advantages of the enterprise: essence and classification].” *Marketynh v Ukrayini* 2 (2005): 50–53. [in Ukrainian].

2. **Gusakov, V. G.** *Prodovol'stvennaya bezopasnost': terminy i ponyatiya [Food security: terms and concepts]*. Minsk: Belorus.nauka, 2008.

3. **Derzhavna sluzhba statystyky [State Statistics Service]**. <http://www.ukrstat.gov.ua/>. [in Ukrainian].

4. **Kyrychenko, O. M.** “Derzhavne rehulyuvannya eksportnoho potentsialu kharchovoyi promyslovosti [State regulation of export potential of food industry].” *Avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk: spets. 08.07.01*, (2002): 9–10. [in Ukrainian].

5. **Luca, O.F.** “Porivnyalni perevahy APK Ukrayiny u zovnishn'oekonomichnyi diyal'nosti ta perspektyvy yikh realizatsiyi [Comparative advantages of agro industrial complex of Ukraine in foreign economic activity and prospects for their implementation].” *Ekonomika APK8* (2013): 81-86. [in Ukrainian].

6. **Pilipenko, I. V.** *Konkurentosposobnost' stran i regionov v mirovom khozyaystve: teoriya, opyt malykh stran Zapadnoy i Severnoy Yevropy [Competitiveness of countries and regions in the world economy: theory, experience of small countries of Western and Northern Europe]*. Smolensk: Oykumena, 2005.

7. **Rogachov, V. V.** “Eksportnyy potentsial Rossii: sostoyaniye, oriyentiry i usloviya razvitiya [Export potential of Russia: state, reference points and development conditions].” *Vneshneekonomicheskyy byulleten'* 5 (2004): 45-49.

8. **FAO Ukraine**. <http://www.fao.org>.

9. **Shubravskaya, O. V.** “Zovnishn'oekonomichnyy faktor stiykoho rozvytku natsionalnoyi ahrosfery [Foreign economic factor of sustainable development of the national agrosphere].” *Ekonomika i prohnouzuvannya* 2 (2006): 36–45. [in Ukrainian].